

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشنامه‌ی فرهنگ و آداب خراسان جنوبی

گیاهان دارویی خراسان جنوبی

محسن پویان

گیاهان دارویی خراسان جنوبی

به کوشش : محسن پویان

سرشناسه : پویان، محسن، ۱۳۳۳.

عنوان و نام پدیدآور : گیاهان دارویی استان خراسان جنوبی/پژوهشگر محسن پویان.

مشخصات نشر : تهران: فکر بکر، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری : ۱۰۹ ص. : جدول.

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۲۸۶۰-۲۷-۲

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابخانه.

موضوع : گیاهان دارویی - ایران - خراسان جنوبی

رده بندی کنگره : QK۹۹ / الف۹۸۶ ۱۳۹۰

رده بندی دیویی : ۵۸۱/۶۳۲-۱۵۵۸

شماره کتابشناسی ملی : ۲۶۲۰۰۶۴

گیاهان دارویی خراسان جنوبی

به کوشش: محسن پویان

ناشر: فکر بکر

تیراژ: ۱۰۰۰

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۱

طرح جلد و صفحه بندی: مینا مالکی

لیتوگرافی و چاپ: واصف

قیمت: ۵۵۰۰۰ ریال

کاری از: حوزه هنری خراسان جنوبی

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۸۶۰-۲۷-۲

مرکز پخش: بیرجند - خیابان منتظری - مجتمع فرهنگی بهمن - فروشگاه سوره

تلفن: ۰۵۶۱-۲۲۳۰۸۵۲

کلیه حقوق این اثر متعلق به ناشر می باشد.

فهرست

عنوان	شماره صفحه
یادداشت حوزه هنری	۷
مقدمه	۹
درختچه زرشک	۱۳
درخت عناب	۱۵
زعفران	۱۷
کاسنی	۱۸
فراسیون ناجور دندان	۲۰
رشاد گوشک دار	۲۱
پنبه ک معمولی	۲۱
بشقابی خراسانی	۲۲
رازیانه	۲۳
دشتک	۲۶
زالزالک	۲۷
جشنیر	۲۸
خارخسک	۲۹
دارواش	۳۱
زیرینه کوهستانی	۳۲
دم اسب	۳۳
ختمی دارویی	۳۴
جلیبای بیابان دوست	۳۶
غلف مار خراسانی	۳۶

۳۷	زنیان
۳۸	اسفرزه
۴۰	افدرا (هوم)
۴۱	اروانه
۴۱	انفوره (کما)
۴۲	بادام کوهی
۴۳	بارهنگ خنم مرغی
۴۵	بارجه
۴۶	پونه ساي برگه دار
۴۷	پونه ساي سرزه اي
۴۷	تاجريزي سياه
۴۸	پونه
۵۰	تاتوره
۵۱	ترشک ايراني
۵۲	بومادران
۵۳	بومادران جنوبي
۵۴	بالنگو
۵۵	بذالبنگ
۵۶	درخت بنه
۵۷	آفتاب پرست دانه کرکي
۵۸	آلاله بياباني
۵۹	ازمک
۶۰	اسپرس گل ريز
۶۰	گل محمدي

۶۲	کیسه کسین
۶۳	کنمانیس
۶۳	کاکوتی کوهی
۶۴	کندل کما
۶۵	کنپور
۶۶	مورد
۶۷	گل ساجور
۶۸	گیاه نوروزی
۶۹	مامیسا
۷۰	اکلیل کوهی
۷۱	دیو خار
۷۲	ملوسک صحرائی
۷۴	شیر بنیر
۷۵	سور سودی
۷۵	صابونی برگل
۷۶	شنبلله
۷۸	قدومه میوه کرکی
۷۹	کاکوتی
۷۹	شاحتره
۸۱	شقایق
۸۱	زول خراسانی
۸۲	شیرین بیان
۸۴	سپیده قیل گوش
۸۵	شقایق نعمانی

۸۶	سروش
۸۷	سوزن چوپان
۸۸	مریم گلی لوله ای
۸۹	نوک لکلی هرز
۸۹	ورک
۹۰	هندوانه ابو جهل
۹۱	سلمکار و شلیمی
۹۳	مباح و مآخذ
۹۸	تصاویر

یادداشت حوزه هنری:

فرهنگ و تمدن ماهیت جامعه اند؛ به گونه ای که با شناخت این دو، می توان به جهان بینی و دیدگاه هر جامعه نسبت به زندگی پی برد. با این حال می توان گفت، ممکن است تمدن در هر جامعه ای یافت نشود، اما فرهنگ جزء جدا نشدنی جوامع بشری از ابتدا تا کنون است.

دکتر علی شریعتی از تمدن به عنوان مجموعه ای از اندوخته های مادی و معنوی انسان از آغاز تاکنون یاد می کند و فرهنگ را مجموعه ی اندوخته های مادی و معنوی یک قوم و نژاد خاص در طول تاریخ می داند. این طور که از این اندیشه پیداست علت تفاوت این دو، محدوده ی جغرافیایی است. در کشوری مثل ایران می توان از گوناگونی فرهنگ هایی چون لر، فارس، کرد و... دم زد، اما نمی توان اظهارداشت تنها یک قوم در محمول شدن ایران زمین نقش داشته است بلکه همه با هم در به اوج رسیدن این تمدن بزرگ سهیم بوده اند.

خراسان؛ سرزمین خورشید، خاستگاه فرهنگ و تمدن اسلامی است که در گوشه گوشه ی آن خرده فرهنگ های اصیل و آداب رسوم بکر و به جای مانده از نیاکان به گونه ای ناب به چشم می خورد و بر خراسانیان پوشیده نیست که مردم جنوب این خطه، نقشی اساسی در نهادینه شدن این فرهنگ ناب الهی داشته اند.

بی انصافی نیست اگر بگوییم خراسان جنوبی و ظرفیت های فرهنگی و تمدن ساز آن، با فرصت بروز نداشته، یا اینکه طی این سالها و به دلیل دوری از پایتخت و شهرهای مهم ایران، به دست فراموشی سپرده شده است. حال آنکه جاذبه های فرهنگی و انسان شناسی اش نه به گواه ما که به اذعان گردشگران و میهمانان آن به شدت دست نخورده و قابل تامل است.

بر آن شدیم تا گامی نه چندان بلند اما استوار و محکم در راستای ثبت و عرضه ی فرهنگ و تمدن خراسان جنوبی برداریم. در این راه به استقبال هر دیدگاه و اندیشه ای می رویم و دست یاری به سوی انسان شناسان دراز می کنیم. این مجموعه ی

عظیم که نمایانگر گوشه ای از فرهنگ و تمدن ایرانی است فرصتی است تا نام این گوشه از سرزمین خورشید، بار دیگر بر زبان ها جاری شود.

در این راه می ستاییم دلسوزی و همراهی همه اساتید و پژوهشگران محترم و همکاران عزیزی که در این راه تلاش نمودند و سر تعظیم فرود می آوریم بر آستان مقدس پروردگار عالمیان که توان داد تا با یاری انسان ها از انسان بگوییم.

مهدی حبیبی

رئیس حوزه هنری خراسان جنوبی

مقدمه:

شکر و سباسب خداوند در خلقت طبیعت زیبا و دلپذیر با فرایندهای پیچیده و معنی دار آن از توان ما خارج است. استفاده های معنوی و مادی از طبیعت و رستنی های آن با رعایت اصول علمی حفظ محیط زیست، از شاخصه های توسعه یافتگی هر ملت است. انسان امروزی سعی بر آن دارد تا مهارت های بیسیان خود را در زمینه گیاه درمانی نه تنها احیا نماید، بلکه در تکوین آن نیز قدم های مؤثری بردارد و به همین دلیل بیشترین بودجه های تحقیقاتی جهان پیش رفته به گیاهان دارویی اختصاص یافته است. رویکرد جهانی گیاه درمانی در قرن اخیر وظیفه ما را که از طلایه داران این علم با مفاخر علمی چون ابوعلی سینا می باشیم، بس مشکل و تلاش بیشتری را طلب می کند. مقوله گیاهان دارویی و بهره برداری از آن از جمله بر درآمدترین بر روزه های اقتصادی کشورهای اروپایی و به ویژه چین می باشد و این در حالی است که ما کمترین میزان صادرات فرآورده های گیاهی و نیز کمترین میزان اشتغال زایی را در کشورمان داریم. معرفی گیاهان دارویی خراسان جنوبی و همه تلاش هایی که در زمینه شناسایی، معرفی، فرآوری و بازاریابی آن صورت گیرد، باعث ساخت بیشتر این پتانسیل مهم ارزآور و اشتغال زامی شود. بدین لحاظ تلاش های حوزه هنری خراسان جنوبی در این راستا، خدمتی ارزشمند به مردم محروم و سخت کوش این منطقه بوده و قابل تقدیر و ستایش است.

دیدم که درخت، هست

وقتی که درخت هست

پیداست که باید بود

باید بود و رد روایت را

تا متن سید دنبال کرد ...

محسن پویان - پژوهشگر گیاهان دارویی

بهار ۱۳۹۱